

Omiš

Az óriás platánfák alól közvetlen rálátás nyílik a sziklás hegyvonulat csúcsai alatt húzó-dó villasorra. A belátható távolságon belül mindenütt épületek sorakoznak; a magasabb részekben szétszórtabban, míg a közeli utcák házai, udvarai olyannyira egységet alkotnak, hogy szinte egymásba olvadnak. Amint a dombokról lefelé csúsztatott tekintetünk eléri a tengert, látókörünkben a kis kikötő fölött korszerű üdülő-negyed pompázik. Nagy élmény így merengeni, ringatózni a természet és ember alkotta tájban. A forró augusztusi ebédidőben sem áll meg itt az élet. A helyiek sziesztáznak, már aki megteheti, a turisták nyüzsgése azonban pótolja a városközpontra jellemző zibvásár folytonosságát.

Az üdülőváros pezsgő hangulata merőben más légkört teremt, mint a délibábos alföldi táj vagy a pannon szeres világ szélcsendtől megrekedt nyugalma. Annak ellenére a távrolól érkező számára könnyű a beilleszkedés. Európa különböző tájairól összesereglett turisták hangulatos strandokon áztatják perzselt testüket a tengeri hullámokban. Közel negyven fokban gyógyír ez a hőguta megelőzésére.

A Cetina folyó torkolatánál fekvő Omiš sajátos városkája Dalmáciának. A magas hegyek közül erős sodrással érkező, hűvös vizű folyó a városközpontban érintkezik a tengerrel. A két partját összekötő hídon júniustól szeptemberig éjjel-nappal közlekedési torlódás honol. Az Adriai tenger mentén utazók, akik letérnek a magas hegyek mögé épített autópályáról, csak nagy kitérővel tudnák elkerülni a várost. Hogy átjussanak a településen, át kell utazni a Cetina-hídon. Sokan bosszankodnak miatta, mert a lassú tempó okán elkésik valamelyik kompot vagy repülőjáratot. Mégis kár lenne a lassú araszolás élményét elmulasztani, mert Közép-Dalmácia egyik legszebb látványától fosztaná meg magát az ember. Akinek kevés az ideje, legalább a forgalmi dugóban elrabolhat néhány felejthetetlen pillanatot a meredek sziklák alatt megbúvó városkából.

A nagy kiterjedésű strandra vezető utcában terebélyes platánfák sorakoznak. A fák melletti járdáról jól lehet látni az egyik szűk, sikátoros utca régi épületeit. A méretében meglehetősen kicsi, nyáron azonban annál zajosabb, különböző nyelvektől visszhangzó települést még a velenceiek építettek. Az óváros felett az alsó vár őrökdi, ahová rendkívül meredek lépcsőkön lehet feljutni. A tornyából nyíló látvány miatt megéri a fáradságot. Akinek marad még utána ereje, a mintegy háromszáz méter magas, a város feletti sziklák egyik csúcsára épített Fortica (várrom) felkeresésére vállalkozhat. Az egykori erőd bástyáiról, ahová elővigyázatosan egy óra alatt gyalog fel lehet jutni, csodálatos kilátás tárul a közép-dalmáciai szigetvilágra, a Split környéki partövezetre, a Cetina folyó torkolatára és a város-környékre. Az Adriai tenger partvidékének egyik legékezebb gyöngyszeme kacsint vissza a Forticáról szemlélő vándorra.

A városban nagy hagyománya van a dalmát zene és folklór ápolásának. A legnevesebb dalmáciai népdalcsoportok, az ún. klapák nagyszabású bemutatkozását minden esztendőben a középkori városrész egyik nevezetes terén, a Szent Mihály arkangyalról elnevezett templom melletti utcácskán szervezik meg. Minden utcácskában pizzát, ízletes halételeket és más finomságot lehet fogyasztani. A bőséges kínálatból nyaranta kényére-kedvére válogathat a város törzslakosságának legalább a tízszeresére duzzadt üdülőserég. A magyar nyelv sem idegen arrafelé, a jelentősebb turisztikai programokat a mi nyelvünkön is hirdetik.

A Cetina folyó völgyének a félelmetes sziklák közé szorult vadregényes vonulata kihatott Omiš középkori szerepére. A törökökkel és egyéb ellenséggel szemben ott találtak biztos menedéket a kalózok, akik a város egyik jelképévé váltak. A több generáció óta a városban

élő polgárok körében számtalan monda és történet kering a kalózok cselszövéseiről, amelyek közül szívesen mesélnek az oda látogató vendégeknek. A hajóskapitányok életét gyakran megkeserítő, a rendre és a hatalomra füttyöt hányó haramiacsoportokkal a környékbeli lakosság rokonszenvezett, mert a szegény ember az őt ért igazságtalanságokkal szembeszállókat ismerte fel bennük. A korabeli kalózok jóindulata esetenként megkérdőjelezhető, ami ma már senkit nem foglalkoztat. Hasonló történet ez, mint a betyárok tisztelete Kárpát-medence több vidékén, vagy a Jánošik-féle történet a szlovák és a lengyel mondavilágban, és a világhírű angol Robin Hood esetében. A kalózok emlékére kulturális-turisztikai programokat szerveznek a városban, és azzal teszik még vonzóbbá a kellemes időtöltés lehetőségeiben bővelkedő vidéket.

Amint a tengertől távolodunk a Cetina-völgyben, sajátos karsztvidéki környezettel, kopár sziklával, félelmetes bércekkel találkozunk. A Winnetou-filmek rajongói (ha vannak még ilyenek) könnyen ráismerhetnek egy-egy filmjelenet helyszínére, mert Karl May világhírűvé vált, vadnyugati témájú regényei nyomán a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben készült filmek egyik kedvenc forgatóhelye volt ez a vidék. Omištól csupán hat kilométerre, a folyó mentén, egy régi malomépületet kellemes vendéglátóközponttá rendezetek be, lenyűgöző környezetben. Radmanove Mlinice-nak hívják a hagyományos dalmát ételek készítésére, kellemes kikapcsolódásra és sportolásra alkalmas helyet, amely a raftingozóknak egyik kedvenc állomása és toborzási centruma. Útközben, amint a folyó menti útszakaszon közlekednünk, gyakran látunk hegymászókat, amint a meredek sziklafalak árnyékos oldalán szédítő magasságban kapaszkodnak a kitűzött cél felé. Akinek tériszonya van, akárcsak a magamfajta tősgyökeres síkvidékinek, már az esemény szemmel kísérése is szédítő látvány.

A Cetina folyó vizén kellemesebb közlekedni, mint a kanyargós úton. Több helyi vállalkozó a csónaktúrák szervezéséből kényelmesen megél, még ha a tengeri közlekedésre összpontosító társaikkal nem is versenghetnek. A Cetina-rajongókra nem lehet panasz, mert a szolgáltatásokat igénybe vevők száma folyamatosan növekszik. Ha a túravezető a folyó menti nádasokat és alkalmi kikötőhelyeket jól ismerő természetbarát, akkor a kirándulás sikere nem maradhat el. Tonči-tól, mert úgy hívják a mérsékelt dalmát büszkeséggel és kiváló helyismerettel megáldott cimborát, az út során a tengeri halászat fortélyairól, valamint a környék magas hegyvidékének állatvilágáról és rejtélyeiről sokat tanultunk.

A Cetina lassúbb, gyengébb sodrású szakaszai, amikor a meredek sziklák közül kiszabadulva valamennyire megnyugszik a folyó az egyenletesebb terepen, egyszeri alkalmat nyújtanak a mártózásra, a felfrissülésre. A nyári forróságban a 16-18 C fokos víz szauna utáni hidegzuhanyhoz hasonlít. Korunk emberében maradt annyi edzettség őseink vad génjeiből, hogy a mintegy huszonöt fok körüli hőmérsékletkülönbséget elbírja, és stressz-oldó kúraként vagy élvezetként éli meg azt.

Omišnak és tágabb környezetének pannóniai kötődése is akad. Nagy Lajos király sikeres dalmáciai hadjárata fontos eseményeként alsólendvai Hahold Miklós, a horvát báni tisztséget két ízben viselő főúr, 1355-ben ezt a dalmáciai várost is rövid időre elfoglalta. A középkori Zala vármegye legrangosabb, országos hírnévre szert tevő főúri családjából ő volt az, aki iránti tiszteletből utódai, a báni tisztséggel összefüggésben, felvették a Bánffy nevet. A műveltséget, valamint az esztétikai és természeti szépséget tisztelő Bánffyt lenyűgözhetette a dalmáciai táj szépsége. A középkori városrész akkor már a maihoz hasonló formában pompázott, szűk utcáiban a korabeli hódítók is gyönyörködhettek. A helyi lakosság részéről tanúsított fogadtatást homály fedi, azonban nem lepődhetünk meg azon, hogy a „vendégeknek” határtalan rokonszenvenben nem volt részük.

Számomra első ottlétem óta lenyűgöző e dalmát kisváros. Szerelem bontakozott ki első látásra, vagy inkább megérzésre köttem és Omiš között, amit kedvesemnek, Lídiának köszönhetek, mint annyi mást is az életben. Korábban nem voltam rendszeres tengerre járó

turista. Nem igazán vonzott a tengerpart, a sós víz korábban nagyon csípte a szemeimet. És félttem a mély víztől, sőt néha még az érnél alig nagyobb kispataktól is. Dolgos, a falusi környezetből alig kimozduló szüleim óvva intettek attól, hogy mély vízbe merészkedjek, ami bizonytalanságérzetet keltett bennem. A sekély víz a falusi pataokban is elég veszélyesnek tűnt nekik ahhoz, hogy gondtalanul engedtek volna mártózni lusta habjaiba. Tíz éves koromig tiltva volt, hogy a többi gyerekkel a településtől néhány száz méterre folyó patakhoz merészkedjek. Később a meleg nyári napokon azért elmehettem az „ájásra”, ahogy hetési-göcseji tájnyelven neveztük egykor a Kebelei patakot. Gyermekkoromban megingott bátorságom később is gyakran visszatért; magasról a vízbe ugrani soha nem mertem. A nagy víztől való félelem évtizedeken át elkísért, még ma is érzem a hatását.

Bizonytalanságom másik oka alighanem abban rejlett, hogy első találkozásom a tengerrel nagyon mellésikeredett. Hetedikes elemistaként Isztriába kirándultunk. A múlt század hetvenes éveiben a korabeli Jugoszláviában a tanterv része volt „a tengerre” szervezett kirándulás. Számomra az volt az első alkalom, amikor saját valóságában láthattam az Adriát. Hallottam már korábban is történeteket a gyakorta oda kiránduló családok gyermekeitől, megtapasztalni a tengerparti üdülést azonban az iskolai kirándulás előtt nem volt lehetőségem.

Izgatottan vártam az első mártózást, ami aztán nagyon fájdalmasan végződött. Amikor az egyik isztriai strandon a vízbe ugrottam, mindkét talpam tengeri sünn hátán landolt. Iszonyatos fájdalmakkal vánszorogtam ki a partra, majd a következő órákban két ápolónő próbálta a szúrós tüskéket eltávolítani a talpamból. A következő reggelre mindkét lábam begyulladt, néhány napig nem bírtam járni. A szörnyű élmény nagyon hosszan félelemként élt bennem, még a medencébe lépés is néha elbizonytalanított.

Dalmácia nyaranta olyan európai milió, ahová a turistasereg magával viszi viselkedésstílusát, szokásait, sőt ételeinek ízét is. Ma már a kirándulásainkra nem szállítjuk autóink csomagterében zsákszámra a burgonyát, mint azt a múlt század hetvenes éveiben láthattuk, és az üdülés során a hagyományos dalmát ízeket is elégedetten kóstolgatjuk, de a strandokon, és még inkább a baráti társaságok esti szórakozásain, esetenként étvágygerjesztő gulyásleves- vagy sztrapacska-illat is átjárja a levegőt. Olyan ez a közeg, amit a több nyelvvel és kultúrával találkozó közép-európai ember kedvel. Ezt az életformát ismerték meg az egykori Habsburg birodalom népei egymás mellett élésük és folyamatos keveredésük során, és hasonló társadalmi környezettel találkozhatott a mediterrán világ népessége is. Ha nem is értjük pontosan egymás nyelvét, a viselkedésünk hasonló, ami egy közösséggé kovácsolt bennünket.

A „kalózok városában” mindig érzem ezt a léghőrt. Európa ez a javából, amelyet nyelvre és nemzeti hovatartozásra való tekintet nélkül mindnyájan szeretünk. Omis nyaranta egy csepp abból a néhány száz milliós közösségből, amelyben lengyelek, magyarok, szlovénok, horvátok, szlovákok, csehek, németek és mások otthonosan mozgunk, és amely számunkra a tágabb hazát testesíti meg. Az sem ingerel bennünket, ha a környezetünket szicíliai, görög vagy más kulturális értékek, ízek és szokások fűszerezik.

Kedvelem Közép-Európát, különösképpen a szülőföldemet, a dimbes-dombos, szeres lejtőkkel és aprófalvakkal bőségesen megáldott őrségi, göcseji és hetési vidéket. Azt a kistrégiót, amelyet Zala, Somogy, Vas, valamint a szomszédos szlovén, osztrák és horvát tájegységek alkotnak. A néhány tíz kilométeres átmérőjű körben fellelhető természeti szépségek, a szerény, szorgalmas emberek, a föld mélyéről feltörő gyógyforrások, a dúsan termő földön aranysárgára érő búza és a szépen művelt szőlőhegyek magukhoz ragadják, egész életre a szülőtájhoz bilincselik az embert. Adódhat olyan pillanat is életünkben, amikor indulatosan kirohannánk ebből a Mura, Zala, Rába és a Dráva közé ékelődő sarokból. Volt is arra bőségesen példa az elmúlt évtizedekben, amikor sok honfitársunkat távozásra kényszerít-

tettek, nemegyszer földönfutóvá tettek a huszadik századi hóbortjaink, a politikai önkény és a gazdasági válságok okozta kilátástalanság, illetve a fölöttünk uralkodó „központok” igazságtalan döntései. Előbb-utóbb rádöbbenünk, bárhol tengődünk is a világban, hogy a szülőföld anyai melegét, szeretetét semmi nem pótolhatja. Életem küldetésének tekintem, hogy megismerjem és másokkal is megismertessem, megszerettessem az Alpokaljától a Balatonig terjedő vidéket, és annak lakóit, beszéljenek magyarul, szlovénul, horvátul, németül vagy más nyelven. Lélekben lehetetlen elhagyni ezt a vidéket!

Azonban nem bűn, ha az ember eljátszadozik a kedvelt tájak gondolatával, ahol úgyszintén otthon érezzük magunkat. Számomra ezek közé sorolható Eger és Kassa, Budapest és Ljubljana, a gyönyörű Isonzó völgye és a Balaton mindkét partján fekvő települések, valamint Omiš a Cetinával, a Forticcával és a régmúlt idők kalózemlékeivel. Ha két eszten-deig nincs módom néhány napra Omišba utazni, valami hiányzik az életemből, és a nyári forróság átvészélése felemásra sikeredik.

Hasegawa: Az atollon – 1996

